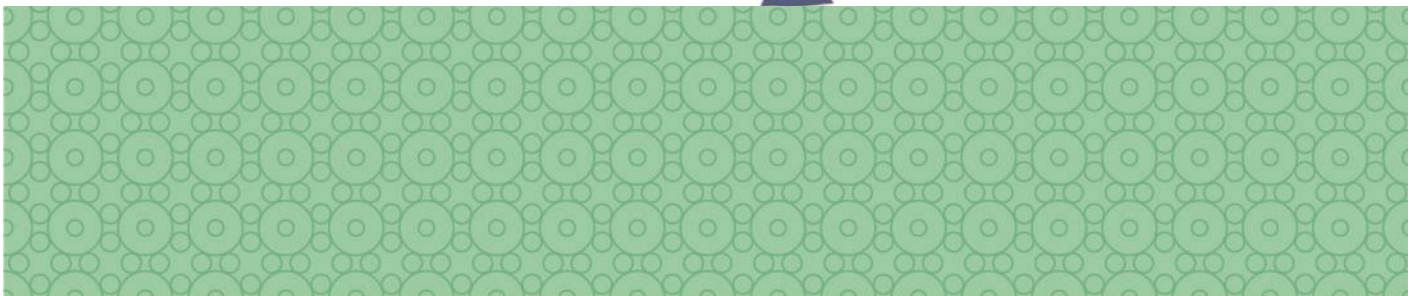

Plan för myndighetsgemensamt uppdrag om information och vägledning i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet

Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Rapport 2021:9 Plan för myndighetsgemensam information och vägledning för arbetet mot hedersrelaterad brottslighet A2020/02649/JÄM

Författare	Sara Bäckström, sakkunnig rådgivare
Dnr	801-19879-20
ISBN	978-91-89339-12-5
Upplaga	Enbart digital upplaga

© Länsstyrelsen Östergötland 2021

Länsstyrelsen Östergötland
Östgötagatan 3, 581 86 Linköping
Växel: 010-223 50 00
E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/ostergotland

Förord

Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen Östergötland har fått i uppdrag att samordna ett myndighetsgemensamt uppdrag om information och vägledning i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet. Arbetet ska bedrivas under åren 2021 och 2022. En plan för myndigheternas arbete 2021–2022 ska redovisas till regeringen (Arbetsmarknadsdepartementet) senast den 30 april 2021. Uppdraget ska slutredovisas den 16 juni 2023.

Planen för arbetet återfinns i denna skrivelse och är förankrad hos Barnafrid vid Linköpings universitet, Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten, samt Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden vid Utrikesdepartementet.

Målet med uppdraget är att främja tillämpningen av de nya bestämmelser som trädde i kraft den 1 juli 2020 rörande barnäktenskap, utreseförbud och straffskärpningsgrund för brott där motivet varit att bevara eller återupprätta heder. I förlängningen är målet att förebygga och bekämpa hedersrelaterad brottslighet och att barn och unga i målgruppen känner till sina rättigheter och vart de kan vända sig om de är utsatta eller riskerar att utsättas för hedersrelaterad brottslighet. En förutsättning för det är att yrkesverksamma som möter målgruppen har den kunskap och kompetens som krävs.

Länsstyrelsen Östergötland är av uppfattningen att det behöver ske en konkret förbättring av arbetet på området. Genomförandet av denna plan och de produkter som tas fram måste bidra till en sådan förbättring och till att säkerställa alla barns och ungas mänskliga rättigheter, såsom ett liv fritt från våld och förtryck. Det är alla berörda myndigheters ansvar.

Carl Fredrik Graf
Landshövding

Negin Amirekhtiar
Utvecklingsledare

Innehåll

Förord	3
Innehåll	4
Sammanfattning av arbetet med genomförande av uppdrag A2020/02649/JÅM	5
Inledning	6
Bakgrund	6
Uppdrag och genomförande.....	8
Tidsplan för arbetet	9
Övergripande mål	11
Definitioner och avgränsningar	12
Hedersrelaterat våld och förtryck.....	12
Hedersrelaterad brottslighet	12
Målgruppen.....	15
Informationssatsning.....	17
Genomförande av informationssatsning	17
Samverkan.....	20
Myndighetsgemensam vägledning	22
Genomförande av myndighetsgemensam vägledning	22
Nulägesbeskrivning för respektive myndighet	24
Samverkan.....	28
Referenslista	30

Sammanfattning av arbetet med genomförande av uppdrag A2020/02649/JÄM

Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, vid Länsstyrelsen Östergötland, (nedan Nationella kompetensteamet) ansvarar för det myndighetsgemensamma uppdraget om information och vägledning i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet.

Inom ramen för uppdraget ska följande tas fram:

- Information om de nya bestämmelserna som trädde ikraft den 1 juli 2020 och det rättsliga skyddet mot hedersrelaterad brottslighet. Informationen ska finnas tillgänglig på lämpliga språk och spridas till barn och unga samt deras anhöriga. Motsvarande information ska tas fram och spridas till vuxna som i sitt yrke träffar barn och unga.
- En myndighetsgemensam vägledning för personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skolväsendet och polis för att förhindra och förebygga att barn lämnar landet för att giftas bort, könsstympas eller utsätts för olika former av hedersrelaterat våld eller tvång. Vägledningen ska också omfatta ovan nämnda aktörers arbete och ansvar när barn och vuxna av sådana skäl blir utsatta utomlands. Vägledningen ska belysa hela samverkanskedjan mellan berörda myndigheter avseende både den förebyggande och den transnationella dimensionen.

Uppdraget utförs i samverkan med Barnafrid vid Linköpings universitet (nedan Barnafrid), Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. I denna skrivelse redovisas en plan för hur arbetet ska bedrivas vad avser de olika delarna av uppdraget, hur tidsplanen ser ut och hur samverkan med de i uppdraget inskrivna aktörer ska se ut.

I planen beskrivs även hur samråd ska ske med Enheten för konsulära och civilrättsliga frågor vid Utrikesdepartementet (UD KC) samt hur kunskap och erfarenheter ska inhämtas från Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skolverket, Sveriges kommuner och regioner (SKR) samt civilsamhällesorganisationer.

Inledning

I denna plan redovisar Nationella kompetensteamet hur det myndighetsgemensamma uppdraget om information och vägledning i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet¹ planeras att genomföras under åren 2021–2022.

Bakgrund

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck är en prioriterad fråga i Sverige. Under 2000-talet har många åtgärder vidtagits för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat inom ramen för *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*², *Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja*³ och i regeringens skrivelse *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*⁴. Även lagstiftningsåtgärder har vidtagits. Den 1 juli 2014 kriminaliserades äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa samt försök och förberedelse till äktenskapstvång. Den 1 juli 2016 kriminaliserades även stämpling till äktenskapstvång. I samband med kriminaliseringen av äktenskapstvång tog Sverige dessutom bort möjligheten för personer under 18 år att få tillstånd att gifta sig, så kallad äktenskapsdispens, och sedan den 1 januari 2019 gäller skärpta regler för erkännande av utländska äktenskap som ingåtts med barn utan anknytning till Sverige.

Den 1 juli 2020 infördes tre ytterligare nya bestämmelser för att bekämpa hedersrelaterad brottslighet, i form av ett barnäktenskapsbrott, en straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv samt möjligheten att besluta om utreseförbud. I och med införandet av dessa lagstiftningsåtgärder kan den som förmår eller tillåter ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse dömas för barnäktenskapsbrott. Straffskärpningsgrunden innebär att om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet. I lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) infördes verktyget utreseförbud för att motverka att barn förs utomlands eller lämnas Sverige för att ingå äktenskap, äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. Det är även straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud. I mars 2021 aviserades en utredning om utökat utreseförbud.⁵

Regeringen konstaterar i uppdraget att:

En effektiv tillämpning av den nya lagstiftningen till skydd mot hedersrelaterad brottslighet förutsätter välfungerande samverkan mellan berörda aktörer, inte minst socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolan och polisen.

---

¹ A2020/02649/JÅM

² skr. 2007/08:39

³ skr. 2009/10:229

⁴ skr. 2016/17:10

⁵ Utredning om ett utvidgat utreseförbud mot barn (S 2021:A)

Det är angeläget att barn som riskerar att utsättas för brott identifieras och skyddas på ett tidigt stadium. I alla kommuner måste yrkesverksamma i berörda verksamheter ha tillräcklig kunskap och rutiner för detta ändamål. Enligt barnkonventionen som blev svensk lag i januari 2020 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld.

Ytterst måste de hedersnormer som rättfärdigar och motiverar brott mot barn och unga upphöra. Det har visat sig att kunskapsspridning till grupper som riskerar att bryta mot lagstiftningen eller de grupper som lagstiftningen syftar till att skydda, har en viss brottsförebyggande effekt. Därför är det viktigt att innebörden av den nya lagstiftningen kommuniceras på ett lättförståeligt sätt till barn och unga som riskerar att utsättas för hedersbrott, deras anhöriga och vuxna som i sitt yrke har kontakt med dessa grupper. Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar främst flickor och unga kvinnor men även hbtq-personer och unga män och pojkar. Utsattheten kan ta sig många olika uttryck och det kan därför finnas behov av en närmare målgruppsanalys för berörda grupper. 6

I slutet av 2019 gav Nationella kompetensteamet i uppdrag till Statistiska centralbyrån att genomföra en enkätundersökning på temat bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta. 43 av 192 kommuner som svarade på socialtjänstenkäten uppgav att de hade kännedom om bortförda personer under 2019. Sammanlagt rör det sig om 199 personer, varav 86 procent barn. I samma enkät framkom att 27 av 192 kommuner hade kännedom om barn som uppges vara gifta, till det sammanlagda antalet av 36 barn. Eftersom drygt 30 procent av landets kommuner (såväl stora som små) inte har svarat på enkäterna, kan vi anta att det finns ett betydande antal bortförda personer och barn som uppges vara gifta som varken omfattas av enkätresultaten eller har uppmärksammats av ansvariga förvaltningar inom kommunerna. När det gäller bortförda barn och vuxna uppgav 29 procent av kommunerna att de har rutiner för socialtjänstens verksamhet för att samverka med skola för att förebygga bortföranden. 57 procent av kommunerna (som svarade på den specifika frågan) ser att samverkan med skola kan förbättras. För skolans verksamhet svarade 41 procent av kommunerna att de har rutiner för att samverka med socialtjänst för att förebygga bortföranden, och 52 procent (av de som svarade på frågan) att samverkan med socialtjänst kan förbättras.⁷ Behovet av rutiner och samverkan för att förebygga hedersrelaterad brottslighet är således stort.

Även i den statliga utredningen *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighets* fastslås att samverkan kan förbättras mellan de aktörer som möter barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Enligt barnkonventionen som blev svensk lag i januari 2020 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld.

---

6 A2020/02649/JÄM s. 4–5

7 Länsstyrelsen Östergötland Rapport 2020:13 Kartläggning bortförda personer i en hederskontext och barn som uppges vara gifta – under 2019.

8 SOU 2018:69

Uppdrag och genomförande

Regeringen uppdrar åt Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län att samordna de gemensamma myndighetsinsatser som beskrivs i detta uppdrag för att främja tillämpningen av de nya bestämmelser mot hedersrelaterad brottslighet som trädde i kraft den 1 juli 2020.⁹

Nationella kompetensteamet ska utforma information om de nya bestämmelserna som trädde ikraft den 1 juli 2020 och det rättsliga skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Denna del av uppdraget ska genomföras i samverkan med Brottsoffermyndigheten. Det ska genomföras en informationssatsning på lämpliga språk riktat till målgruppen barn och unga och deras anhöriga, samt en motsvarande informationssatsning till yrkesverksamma som möter målgruppen. Inför informationssatsningen ska en målgruppsanalys genomföras.

Nationella kompetensteamet ska under år 2021 samordna framställandet av och sammanställa en myndighetsgemensam vägledning för yrkesverksamma inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skolväsendet och polis för att förhindra och förebygga att barn lämnar landet för att giftas bort, könsstympas eller utsätts för olika former av hedersrelaterat våld eller tvång. Denna del av uppdraget ska ske i samverkan med Barnafrid, Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Vägledningen ska också omfatta ovan nämnda aktörers arbete och ansvar när barn och vuxna av sådana skäl blir utsatta utomlands. Vägledningen ska belysa hela samverkanskedjan mellan berörda myndigheter avseende både den förebyggande och den transnationella dimensionen.

I genomförande av uppdraget ska även beaktas hur pandemin kan påverka barns och ungas sårbarhet och deras förutsättningar att få skydd och stöd.

Nationella kompetensteamet ser uppdraget som två delar som ska bilda en helhet. Det är av vikt att informationsmaterialet och den myndighetsgemensamma vägledningen är enhetliga och tillsammans bidrar till en större förståelse och en större spridning av kunskap. Informationsmaterialet och vägledningen kommer att utformas parallellt med varandra, i samverkan med de samarbetspartners som anges i uppdraget. Det ska även finnas en gemensam kommunikationsstrategi för spridningen. Syftet är att erbjuda de yrkesverksamma en mer lättillgänglig information, som kan utgöra en väg in till den myndighetsgemensamma vägledningen. Vägledningen ska fungera som en fördjupad handbok om hur de yrkesverksamma ska agera för att förebygga och förhindra att barn förs ur landet och utsätts för hedsrelaterad brottslighet, och för att lagstiftningen ska få önskad effekt.

Genomförandet av uppdraget ska ske i samverkan med Brottsoffermyndigheten, Barnafrid, Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten samt i samråd med UD KC. Inhämtning av kunskap och erfarenheter ska ske från Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skolverket, UD KC, SKR och civilsamhällesorganisationer. Hur uppdragets olika delar planerar att genomföras beskrivs mer detaljerat under rubrikerna *Informationssatsning* och *Myndighetsgemensam vägledning*.

---

⁹ A2020/02649/JÄM

Tidsplan för arbetet

En tidsplan för arbetet har satts upp och har förankrats med samverkans- och samrådsmyndigheterna. Uppdragets båda delar hänger ihop och ligger därför i samma tidsplan.

2021

Januari och februari 2021

- Planering av uppdraget internt, utkast tidslinje.
- Nationella kompetensteamet påbörjar egen kartläggning och nulägesanalys.
- Uppstartsmöten med samverkansmyndigheterna kring båda delarna av uppdraget.

Mars 2021

- Möte med Brottsoffermyndigheten ang. informationsinsats.
- Möte med samverkans- och samrådsmyndigheter ang. vägledning och informationsinsats.
- Insamling/sammanställning av information om Covid-19 och våld/hedersrelaterat våld och förtryck.
- Inhämtning av nulägesanalyser från samverkans- och samrådsmyndigheter, avseende vägledningen.
- Remittering av plan för arbetet till samverkans- och samrådsmyndigheter.
- Respektive myndighet påbörjar om möjligt kartläggning av egen sektor utifrån ny lagstiftning, samlar in frågor samt de behov som finns avseende vägledningen.
- Målgruppsanalys fas 1 genomförs, som en del i arbetet med informationssatsningen.
- Särskilda samtal inledda med Skolverket angående del som rör skolväsendet i den myndighetsgemensamma vägledningen.

April 2021

- Målgruppsanalys fas 2 genomförs, som en del i arbetet med informationssatsningen.
- Möte angående informationsinsats med samverkans- och samrådsmyndigheter. Fokus målgruppsanalys samt inhämtning av synpunkter för fortsatt arbete.
- Inhämtning av kunskap och erfarenheter från ideella nätverket, med fokus på målgruppsanalysen inom ramen för arbete med informationssatsningen.
- Plan för arbetet lämnas till regeringen.

Maj 2021

- Underlag från samverkans- och samrådsmyndigheter, fokus på vad vägledningen bör omfatta för att täcka de behov och svårigheter som finns idag.
- Om nödvändigt, genomförande av målgruppsanalys fas 3 inför informationssatsningen.
- Utifrån genomförd målgruppsanalys, planera för kommande informationssatsning.
- Uppbyggnad av kommunikationsstrategi, båda delar av uppdraget.

Juni 2021

- Utökad underlag från samverkans- och samrådsmyndigheter utifrån följdfrågor från Nationella kompetensteamet på tidigare inlämnat underlag avseende vägledningen.
- Kunskapsinhämtning. Inledande möte med samtliga bidragande myndigheter, SKR samt civilsamhällesorganisationer, avseende vägledningen.

Augusti 2021

- Sammanställning av vårens underlag och kommunikation med respektive sektorsmyndighet, avseende vägledningen. Nationella kompetensteamet återkommer med eventuella följdfrågor.
- Beställning till extern genomförare av informationsuppdraget.

September 2021

- Sammanställning av inlämnade underlag kring vägledningen.
- Utformning av informationssatsning.
- Uppdatering av kommunikationsstrategi.
- Möjlighet att lämna in underlag för kunskapsinhämtningsinstanser, avseende vägledningen.
- Inlämning av utökad underlag från samverkans- och samrådsmyndigheter, kring vägledningen.

2021 fortsättning

Oktober 2021

- Skrivfas vägledning Nationella kompetensteamet.
- Remittering av utkast avseende informationssatsning till samverkans- och samrådsmyndigheter.
- Underlag från kunskapsinhämtningsinstanser inkommer och bearbetas.
- Avstämning av innehåll avseende vägledning och informationssatsning.

November 2021

- Skrivfas vägledning Nationella kompetensteamet, inklusive synpunkter vid kunskapsinhämtning.
- Färdigt utkast myndighetsgemensam vägledning remitteras till samtliga aktörer inskrivna i uppdraget samt till regionala resurscentra.
- Synkning av innehåll avseende vägledning och informationssatsning.

December 2021

- Hantering av remissyttranden avseende vägledningen, inkomna från remissinstanserna.
- Redigering av vägledningen utifrån inkomna synpunkter.
- Färdig informationssatsning på remiss till samverkans- och samrådsmyndigheter.

2022

Januari 2022

- Redigering av vägledning utifrån remissyttranden.
- Sammanställning och bearbetning av inkomna synpunkter avseende informationssatsningen.
- Färdigställande av informationssatsning.
- Arbete med spridningsplan.

Februari 2022

- Förankringsfas hos samverkans- och samrådsmyndigheter, efter remissrunda.
- Arbete med spridningsplan.

Mars 2022

- Färdigställande och eventuellt tryck av vägledning.
- Färdigställande och eventuellt tryck av informationssatsning.
- Plan för spridning klar och förankrad.
- Eventuellt inledande av spridning av informationssatsning.

April 2022

- Lansering av vägledning.
- Lansering av informationssatsning.

Maj 2022

- Spridning av material.
- Myndighetsgemensam nationell spridningskonferens, om uppdrag och budget medger.

Juni 2022

- Spridning och utbildning.

Augusti 2022

- Spridning.

September 2022

- Spridning och utbildning.
- Se över behov av eventuell revidering av informationssatsning.

Oktober

- Spridning.
- Eventuell revidering informationssatsning.
- Se över behov av eventuell revidering av vägledning.

November

- Spridning.
- Eventuell revidering av vägledning.
- Plan för 2023 kopplat till spridning.

December

- Spridning.

Övergripande mål

Målet för uppdraget är att förebygga och bekämpa hedersrelaterad brottslighet, och i förlängningen att målgruppen får åtnjuta sina mänskliga rättigheter, ett liv fritt från våld och förtryck.

Definitioner och avgränsningar

Hedersrelaterat våld och förtryck

Definitionen av hedersrelaterat våld och förtryck utgår i denna skrivelse från regeringens definition i proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet:

Med hedersrelaterat våld och förtryck avses att människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Hedersrelaterat våld och förtryck är kopplat till hedersnormer som bygger på starka patriarkala eller heteronormativa föreställningar. De patriarkala föreställningarna tar sig uttryck i kontroll av flickor och kvinnor som sträcker sig från begränsningar i vardagen rörande klädsel, umgänge och rörelsefrihet till begränsningar i val av utbildning, arbete, äktenskap och äktenskapsskillnad. I sin mest extrema form kan hedersnormerna leda till allvarlig brottslighet såsom t.ex. hot om våld och våld, inklusive dödligt sådant. För de individer som försöker trotsa kontrollen kan följderna bli allvarliga. Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas av att det finns ett starkt kollektivistiskt inslag, ofta i en familj och släktrelation, som bl.a. innebär att individens intresse och handlingar anses vara underordnat familjens intresse och att individens sexualitet och intima relationer är hela familjens angelägenhet som kan påverka familjens anseende. Hedersnormerna grundar sig i en föreställning om heder som inte delas av övriga samhället och som strider mot principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Till hedersnormerna hör bl.a. uppfattningen att familjens rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal.¹⁰

Hedersrelaterad brottslighet

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten definierar hedersrelaterad brottslighet som ”brott som helt eller delvis begåtts för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups anseende utifrån en föreställning om heder.”¹¹

Ovan nämnda proposition definierar den på följande sätt:

Hedersrelaterad brottslighet är ett allvarligt och konkret problem för många personer. Brottslighetens kollektiva karaktär kan innebära att offren berövas såväl möjligheten att bo kvar med och ha kontakt med sin familj som möjligheten att stanna kvar i sin skola och hålla kontakt med sina vänner. Personer som utsätts för hedersrelaterad brottslighet har ofta en stark koppling till sin familj och kan därmed känna sig utslutna

---

¹⁰ Prop. 2019/2020:131 s. 24

¹¹ Polisens och Åklagarmyndighetens definition, 1 jan 2020, [Hedersrelaterade brott | Polismyndigheten \(polisen.se\)](#)

och ensamma om de väljer att anmäla och berätta om sina upplevelser. De riskerar allvarliga repressalier om de anmäler brott och drar sig därför ofta från att göra det. Offer för hedersrelaterad brottslighet utsätts dessutom ofta för stor press från familj och släkt att ta tillbaka sina uppgifter, särskilt om familjemedlemmar eller släktingar har frihetsberövats. Sammantaget är således de offer som utsätts för hedersrelaterad brottslighet en synnerligen utsatt grupp som drabbas särskilt svårt.”¹²

Ett särskilt fokus i denna plan är de nya bestämmelser mot hedersrelaterad brottslighet som trädde i kraft den 1 juli 2020 om barnäktenskapsbrott, utreseförbud samt straffskärpningsgrund där motivet för brottsligheten varit att bevara eller återupprätta hedern, varför dessa beskrivs närmare. Även könsstympling av flickor och kvinnor kommer att beröras särskilt då det är ett centralt brott och även står utskrivet i utreseförbudet.

Barnäktenskapsbrott

När vårdnadshavare tillåter eller någon förmår ett barn under 18 år att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse är det ett brott.

Regleringen återfinns i brottsbalk (1962:700) (nedan brottsbalken) i 4 kapitlet § 4c, 3:e stycket:

4 c § Den som, i annat fall än som avses i 1 a §, genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap som är giltigt i den stat där det ingås, i den stat enligt vars lag det ingås eller i en stat i vilken minst en av makarna är medborgare eller har hemvist döms för äktenskapstvång till fängelse i högst fyra år.

Detsamma gäller den som på sätt som anges i första stycket förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse, om den ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som

1. innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, och
2. innefattar frågan om upplösning av förbindelsen.

Den som begår en gärning som avses i första eller andra stycket mot en person som inte har fyllt arton år, döms för barnäktenskapsbrott till fängelse i högst fyra år. För barnäktenskapsbrott döms också den som i annat fall förmår eller tillåter en person som inte har fyllt arton år att ingå ett äktenskap som är giltigt på sätt som anges i första stycket eller en äktenskapsliknande förbindelse enligt vad som anges i andra stycket. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.¹³ [förf. kursivering]

Straffskärpningsgrund om motiv för brottet varit hedersrelaterat

När motivet till att ett brott begås är att bevara eller återupprätta familjens, släktens eller annan grups, exempelvis en klan, heder har brottet ett högre straffvärde än om samma brott begåtts utan ett sådant motiv. Hedersmotivet kan vara ett av flera motiv och behöver inte vara huvudmotivet.

---

¹² Prop. 2019/2020:131 s.32

¹³ Brottsbalk kapitel 4, § 4 c (Lag (2020:349).

Regleringen återfinns i 29:e kapitlet i brottsbalken, om straffskärpningsgrunder:

§ 2 p.10; om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder.¹⁴

Utreseförbud

Utreseförbud är ett verktyg i LVU som har till syfte att motverka att barn förs utomlands eller lämnar Sverige för att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. För att utreseförbud ska kunna meddelas måste det finnas en påtaglig risk för att ett barn ska föras utomlands eller själv tar initiativ till att lämna landet. Beslut om utreseförbud meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

Ibland kan det bli aktuellt för socialnämnden att ingripa i brådskande situationer. I LVU har därför också införts en möjlighet för socialnämnden att besluta om tillfälligt utreseförbud om det är sannolikt att ett utreseförbud behövs, och förvaltningsrättens beslut om utreseförbud inte kan avvaktas med hänsyn till risken för att barnet förs utomlands eller lämnar Sverige. Beslutet ska underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Förutsättningar för LVU-vård behöver inte vara uppfyllda för att ett utreseförbud ska kunna meddelas.

Möjligheten till utreseförbud gäller inte enbart barn som är svenska medborgare.

Regleringen återfinns i LVU i 31 a §:

31 a § Om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, ska han eller hon förbjudas att lämna Sverige (utreseförbud). Lag (2020:352).

Könsstympning av flickor och kvinnor

Enligt världshälsoorganisationen (WHO) omfattar könsstympning av flickor och kvinnor alla ingrepp som rör borttagande, helt eller delvis, av de externa genitalierna eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke-medicinska skäl.¹⁵ Det finns olika former av könsstympning och de kan klassificeras på olika sätt.¹⁶ Sedan 1 juli 1982 är könsstympning av flickor och kvinnor förbjudet enligt lag i Sverige; lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor:

1 § Ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dessa eller åstadkomma andra bestående förändringar av dem (könsstympning) får inte utföras, oavsett om samtycke har lämnats till ingreppet eller inte. Lag (1998:407).

Sverige var det första landet i Europa som lagstiftade mot könsstympning av flickor och kvinnor. Sedan maj 2020 finns ingen preskriptionstid för könsstympning som begåtts mot barn.

---

¹⁴ Brottsbalk kapitel 29 § 2 punkt 10, lag (2020:349)

¹⁵ WHO, Fact sheet, [Female genital mutilation \(who.int\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation)

¹⁶ [Könsstympning - Hedersförtryck \(hedersfortryck.se\)](https://www.hedersfortryck.se/)

Målgruppen

Personer utsatta för hedersrelaterad brottslighet

Att leva i en hederskontext innebär att det finns förväntningar och krav på att sätta familjens, släktens eller ett större kollektivs intressen framför sina egna. Val av partner är till exempel många gånger inte en individs eget val utan en angelägenhet för familjen eller ett större kollektiv.

De som utsätts för hedersrelaterad brottslighet är ofta unga kvinnor och flickor och på grund av brottslighetens kollektiva karaktär drabbas de ofta hårdare än vid annan typ av brottslighet.¹⁷ Även vuxna kvinnor och unga pojkar utsätts¹⁸ och hbtq-personer och personer med intellektuell funktionsnedsättning räknas som extra utsatta¹⁹.

De som utsätts för till exempel barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning blir utsatta både i Sverige och utomlands. När det sker utomlands är myndigheternas möjligheter att agera begränsade.

De personer som har anknytning till Sverige men som utsätts utomlands hamnar ofta i en svår situation. Det förekommer att personer vilseleds att resa ut ur Sverige eller med tvång förs ut ur landet. (...) En stor del av de som utsätts är barn.²⁰

I sådana situationer kan det finnas en risk för barn-/tvångsäktenskap. Det kan även röra sig om situationer då mödrar utsätts för olika former av hedersrelaterat tvång, hot och våld. Därtill finns situationer då främst pojkar och unga män blir institutionaliserade och/eller utsatta för olika former av bestraffning utifrån något som familjen ser som ett icke-önskvärt beteende.

Av Nationella kompetensteamets statistik från den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma framkommer att majoriteten av de utsatta som ärendena rör har utsatts av flera olika förövare. Sedan stödtelefonen startade år 2014 har majoriteten av ärendena rört barn och unga som utsatts av föräldrar, syskon och släktingar (eller partners familj). Många ärenden rör också kvinnor som utsatts av make/före detta make, makens släktingar eller egna släktingar eller barn.²¹

Med barn avses i denna rapport personer under 18 år. Unga är en delvis överlappande kategori och avser personer upp till 25 år (i enlighet med exempelvis Statistiska centralbyrån och Brottsförebyggande rådet).

Anhöriga till personer som utsätts för hedersrelaterad brottslighet

Avgränsningen i denna skrivelse är att anhöriga som är målgrupp för informationssatsningen ska nås utifrån utsattheten hos barn och unga som riskerar eller är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Anhöriga ska få information om gällande lagstiftning för att ge dem redskap att skydda barn och unga från utsatthet för hedersrelaterad brottslighet, samt för att de i sin tur ska informera målgruppen barn och unga om gällande lagstiftning.

---

¹⁷ Prop. 2019/20:131 s. 124

¹⁸ Aa. s. 25

¹⁹ Aa. s. 98

²⁰ Prop. 2019/20:131 s. 30-31

²¹ [Samtal till stödtelefonen under 2020 - Hedersförtryck \(hedersfortryck.se\)](#)

Informationen riktar sig inte i första hand till målgruppen anhöriga i egenskap av förövare. Anhöriga som är förövare behöver insatser och behandling från samhället för att upphöra med sin brottslighet. En förhoppning är dock att information om lagstiftningen i sig skulle kunna utgöra en avhållande faktor.

Även jämnåriga vänner till utsatta barn och unga är viktiga för att nå fram till målgruppen. När unga utsätts för förtryck, våld eller till och med riskerar att bli bortgifta, finns det ofta någon som uppfattar signalerna först, nämligen en kompis. Det är en form av närstående som kan vara till hjälp för att nå fram med information till målgruppen. De kan även själva behöva få riktad information om hur de kan agera om de känner sig orolig för en vän.

Yrkesverksamma

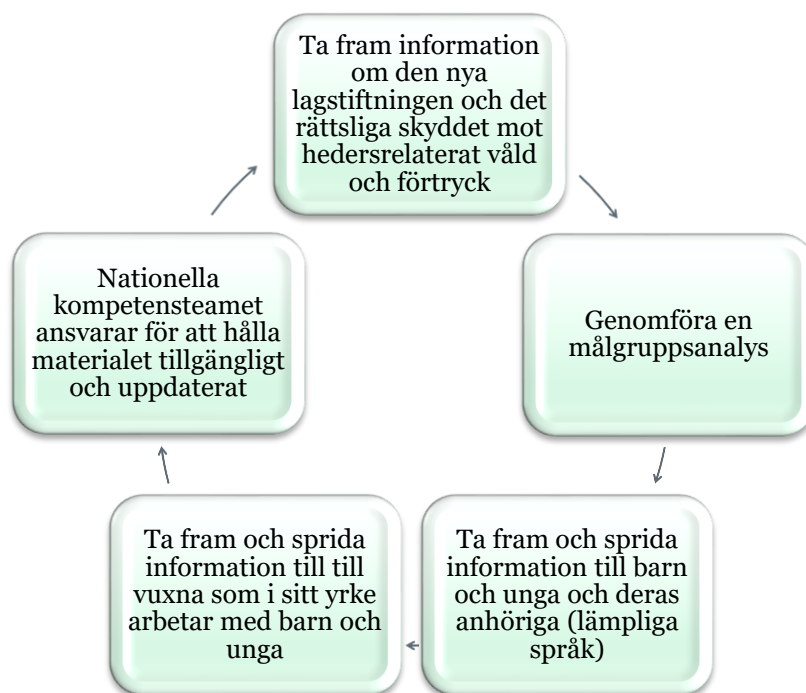
Med yrkesverksamma avses inom ramen för uppdraget de vuxna som i sitt yrke möter barn och unga som riskerar att bli eller är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Inom ramen för den myndighetsgemensamma vägledningen är målgruppen yrkesverksamma något snävare och de som åsyftas är i första hand personer som arbetar inom hälso- och sjukvård, polis, skolväsendet och socialtjänst. Detta även om vägledningen sannolikt kommer att vara användbar även för andra yrkeskategorier.

Informationssatsning

Genomförande av informationssatsning

Nationella kompetensteamet ska i nära samverkan med Brottsoffermyndigheten utforma information om de nya bestämmelserna som trädde ikraft 1 juli 2020 och det rättsliga skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Efter en genomförd målgruppsanalys ska information på lämpliga språk utformas och spridas till målgruppen barn och unga och deras anhöriga, samt en motsvarande informationssatsning till yrkesverksamma som möter målgruppen. Arbetet med framtagande och utformning kommer att pågå under hela år 2021 och lansering planeras ske under våren 2022. Därefter ska materialet spridas och även ses över innan år 2022 är avslutat. Uppdraget genomförs i samverkan med Barnafrid, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

Under våren 2021 har ett antal uppstartsmöten hållits med Brottsoffermyndigheten för att planera genomförandet av denna del av uppdraget. Dessutom har genomförts möten med Barnafrid, Brottsoffermyndigheten, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten samt UD KC. Vid författandet av denna skrivelse är flera möten för samverkan och förankring inbokade under våren 2021, och tidsplanen för arbetet under 2021 samt 2022 har delats med samverkans- och samrådsmyndigheterna.

För att informationssatsningen ska bli tydlig för mottagarna, inte minst de yrkesverksamma som i sitt arbete möter målgruppen barn och unga utsatta för hedersrelaterad brottslighet, är ambitionen att samtliga samverkans- och samrådsmyndigheter kan stå bakom den, samt om möjligt även Skolverket.

Tidsplanen för hela uppdraget återfinns under inledningskapitlet och rubriken tidsplan för arbetet.

Målgruppsanalys

Enligt uppdraget ska en målgruppsanalys genomföras. Den genomförs under våren 2021 i samverkan mellan Nationella kompetensteamet och Brottsoffermyndigheten. Den sker i flera faser:

- I fas ett genomförs en skrivbordsanalys hos Nationella kompetensteamet respektive Brottsoffermyndigheten. Där beskrivs vad myndigheterna har för kännedom avseende målgruppen och möjliga vägar att nå målgruppen med information, utifrån tidigare gjorda erfarenheter och kunskaper. I fas ett kommer kunskap och erfarenheter inhämtas från UD KC, utifrån deras informationssatsningar rörande barn som förs ur landet i syfte att ingå äktenskap med mera. Fas ett genomförs under mars och april.
- I fas två anlitas en extern aktör för att genomföra kvalitativa semistrukturerade intervjuer med målgruppen, baserat på materialet i fas ett. Fas två genomförs under april och eventuellt maj. I slutskedet av fas två kommer ett möte med samtliga samverkans- och samrådsmyndigheter att hållas för att säkerställa att underlaget stämmer överens med de erfarenheter respektive organisation har. Även vid ett möte med Nationella kompetensteamets nätverk för civilsamhällesorganisationer kommer inhämtning av kunskap och erfarenheter att ske.
- Om det bedöms vara nödvändigt kommer en tredje fas att genomföras. Detta i form av en kvantitativ studie av ungdomar generellt, med fokus på arenor för informations-spridning och kännedom om lagstiftning.

Utifrån resultaten färdigställs den målgruppsanalys som ska ligga till grund för informationssatsningen till den utsatta målgruppen och deras anhöriga. I arbetet med målgruppsanalysen ska även beaktas hur det globala utbrottet av Covid-19 påverkar målgruppens möjlighet att ta del av information.

En motsvarande målgruppsanalys avseende yrkesverksamma som möter målgruppen kommer inte att genomföras. Istället används befintlig kunskap inom organisationerna, samt kunskap från samtliga myndigheter och organisationer inskrivna i uppdraget.

Kommunikationsstrategi

Under våren byggs en kommunikationsgrupp upp och en kommunikationsstrategi tas fram. Det ska vara en kommunikationsplan som tar ett helhetsgrepp om båda delarna av uppdraget. Kommunikationsgruppen kommer att bestå av medarbetare från Nationella kompetensteamet samt representanter från samverkans- och samrådsmyndigheter i de fall det är möjligt. Arbetet påbörjades under mars 2021.

Denna grupp tar gemensamt fram en kommunikationsstrategi för samtliga produkter som tas fram inom ramen för uppdraget.

Material som ska tas fram

Följande material tas fram inom ramen för den del av uppdraget som rör informationssatsningen:

- Information om de nya bestämmelser som trädde ikraft 1 juli 2020 och det rättsliga skyddet mot hedersrelaterad brottslighet. Informationen ska tas fram på lämpliga språk och spridas till barn och unga samt deras anhöriga.
- Motsvarande information till vuxna som i sitt yrke arbetar med barn och unga.

Utformning informationssatsning

Baserat på resultaten i målgruppsanalysen ska en informationssatsning arbetas fram, i samverkan med Brottsoffermyndigheten. Under arbetet kommer externa aktörer att anlitas för delar av genomförandet. Arbetet har påbörjats under våren 2021 och ytterligare möten kommer att hållas innan sommaren med samråds- och samverkansmyndigheter samt övriga myndigheter och organisationer som står inskrivna i uppdraget.

Vid tidpunkten för denna skrivelse är det inte färdigställt vilken typ av material eller produkt som kommer att tas fram för att ge information till målgruppen, dess anhöriga samt yrkesverksamma som möter målgruppen. Ambitionen är att materialet kan testas på i vart fall delar av målgrupperna. Sedan tidigare har Nationella kompetensteamet och Brottsoffermyndigheten erfarenheter av olika typer av material och produkter för att ge information om lagstiftningar, och de erfarenheterna tas med i arbetet. Nationella kompetensteamet tog exempelvis redan inför de nya bestämmelserna som trädde ikraft den 1 juli 2020 fram ett antal informationsmaterial.²²

Vid tidigare utförda informationssatsningar har myndigheterna bland annat tagit fram affischer, informationsfilmer, banners till kollektivtrafik och storbildsskärmar på strategiska platser och pamfletter. Det är dock efter genomförd målgruppsanalysen beslut om material och produkter ska fattas och utformas tillsammans, delvis med stöd av externt anlitate aktörer.

Arbetet med utformning av informationssatsningarna planeras pågå under hösten 2021, och förslag kommer att stämmas av med samverkans- och samrådsmyndigheter. Innan informationssatsningen färdigställs ska samtliga myndigheter och organisationer som nämns i regeringsuppdraget beredas möjlighet att inkomma med synpunkter.

Innehållet i informationssatsningen kommer även löpande att stämmas av mot de behov som framkommer inom ramen för arbetet med den myndighetsgemensamma vägledningen, särskilt när det gäller den del som rör informationssatsning till yrkesverksamma.

Ambitionen är att arbetet med informationssatsningen inkluderar avstämning eller testning av materialet mot tänkta målgrupper.

Spridning och kanalval

Redan innan en färdig målgruppsanalys har Nationella kompetensteamet och Brottsoffermyndigheten tillräcklig kännedom om målgruppen för att veta att barn och unga utsatta för hedersrelaterad brottslighet är en relativt svårnådd målgrupp, där det krävs extra resurser för att nå de mest utsatta. Det kommer att krävas att flera parallella kanaler används, dels för att nå målgruppen direkt, dels för att nå anhöriga och vänner till utsatta som i sin tur kan nå fram till den utsatta målgruppen. Erfarenheter finns från redan genomförda informationssatsningar och kampanjer från Brottsoffermyndigheten och Nationella kompetensteamet, samt flera av de samverkande myndigheter. Dessa har bland annat gått ut via sociala medier, influerare, affischering i kollektivtrafik, banners på platser där många människor rör sig (såsom stormarknader), reklamplatser i branschtidningar samt direkta utskick till exempel till skolväsendet. Det globala utbrottet av Covid-19 kommer att beaktas inför spridning och kanalval.

---

²² Länsstyrelsen Östergötland, Årsrapport 2020

Utformning av slutprodukter är beroende av 2022 års budget för uppdraget. Även vilken typ av spridning materialet får är avhängigt den budget som beslutas. Nationella kompetensteamet, och våra samverkansmyndigheter, emotses ett besked från regeringen så snart som möjligt för att kunna göra vägval i det fortsatta arbetet.

Samverkan

Med Brottsoffermyndigheten

Den del av regeringsuppdraget som avser informationssatsning till målgruppen, deras anhöriga och yrkesverksamma som möter målgruppen genomförs i nära samverkan med Brottsoffermyndigheten. Ansvariga på respektive myndighet har utsetts och en arbetsgrupp är formerad. Möten har hållits under februari och mars 2021 för att utforma en plan för arbetet. En gemensam informationssatsning ska utformas och en kommunikationsstrategi för hela regeringsuppdraget upprättas, och en grupp ska formuleras med representation från samverkansmyndigheterna där det är möjligt. Arbetet kommer att ske löpande under hela 2021. Nationella kompetensteamet och Brottsoffermyndigheten har gemensamt tolkat regeringsuppdraget på så vis att Brottsoffermyndighetens framför allt deltar i arbetet med informationssatsningen.

Nationella kompetensteamet ansvarar efter redovisning av uppdraget för att hålla materialet tillgängligt och uppdaterat.

Med Socialstyrelsen, Barnafriad, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten

Samtliga samverkansmyndigheter har haft möte med Nationella kompetensteamet under februari 2021. Det finns utpekade ansvariga på respektive myndighet, och en arbetsgrupp har träffats inom ramen för uppdraget. Samtliga har informerats om den uppsatta tidsplanen. Samverkansmyndigheterna är införstådda med att de olika delar av uppdraget hänger nära samman. Representanter från samverkansmyndigheterna ska även, där det är möjligt, ingå i den gemensamma kommunikationsgrupp som utformas under april och maj 2021. När Nationella kompetensteamet och Brottsoffermyndigheten har genomfört en målgruppsanalys ska övriga samverkansmyndigheter ges tillfälle att i april inkomma med synpunkter och inspel. Detta innan informationssatsningarna utformas med stöd av extern aktör.

Samverkansmyndigheterna kommer att bjudas in att ge synpunkter på materialet under framtagandet, hösten 2021.

Med UD KC

Uppdraget ska genomföras i samråd med UD KC. Möte mellan UD KC och Nationella kompetensteamet har hållits under mars 2021, i syfte att inhämta kunskap och synpunkter kopplat till planen för arbetet. Erfarenheter från kampanjer och informationssatsningar ska inhämtas från UD KC avseende målgruppen barn och vuxna som är utsatta eller riskerar att utsättas för hedersrelaterad brottslighet.

Med övriga utpekade myndigheter, SKR samt civilsamhällesorganisationer

Kunskapsinhämtning ska ske från Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skolverket, UD KC, SKR och civilsamhällesorganisationer. Nationella kompetensteamet har under februari 2021 skickat ut en begäran om kontaktperson på respektive myndighet

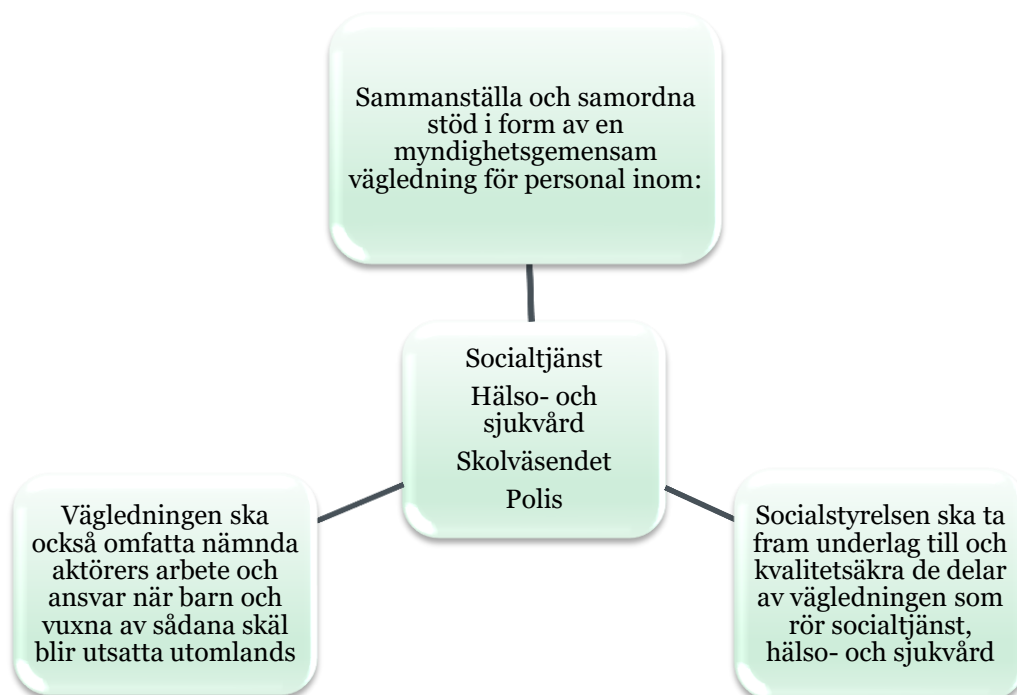
och organisation. Vad gäller civilsamhällesorganisationer används det befintliga nätverk av aktörer som Nationella kompetensteamet samordnar.

Myndigheterna, SKR och civilsamhällesorganisationerna kommer att få möjlighet att i olika skeden av processen inkomma med synpunkter utifrån sina respektive erfarenheter av arbete med barn och unga som riskerar eller är utsatta för hedersrelaterad brottslighet samt yrkesverksamma som möter dem. Ett första möte är planerat till juni 2021.

Myndighetsgemensam vägledning

Genomförande av myndighetsgemensam vägledning

Nationella kompetensteamet ska samordna och sammanställa en myndighetsgemensam vägledning för personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skolväsendet och polis för att förhindra och förebygga att barn lämnar landet för att giftas bort, könsstympas eller utsätts för olika former av hedersrelaterat våld eller tvång. Enligt planering pågår arbetet under hela år 2021 och spridningen sker under våren 2022. Arbetet kommer att ske i nära samarbete med Barnafrid, Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten samt i nära samråd med UD KC.

Under våren 2021 har ett antal uppstartsmöten anordnats för planering av genomförandet av uppdraget, tillsammans med Barnafrid, Brottsoffermyndigheten, Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten samt UD KC. Redan tidigt i arbetet har Nationella kompetensteamet identifierat ett behov av en närmare samverkan med Skolverket, utifrån att skolväsendet är en tydligt utpekad sektor som mottagare av informationen. Samtal förs med Skolverket för att se över möjligheterna att samverka med dem kan ske på samma vis som med de övriga särskilt utpekade myndigheterna i uppdraget.

Tidsplanen för hela uppdraget återfinns under inledningskapitlet och rubriken tidsplan för arbetet.

Framtagande och utformning av myndighetsgemensam vägledning

Den vägledning som ska tas fram ska tydliggöra ansvar och roller för att förebygga och förhindra att barn lämnar landet, men också när de blir utsatta utomlands. Hela samverkanskedjan mellan berörda myndigheter ska belysas, avseende såväl den förebyggande som transnationella dimensionen.

Vid tidpunkten för denna skrivelse är det inte färdigställt exakt vilken utformning materialet kommer att få. De samtal som hittills förts inom ramen för uppdraget är att produkten bör vara tillgänglig och pedagogisk, och samtidigt innehålla fördjupad och konkret kunskap om hur man som yrkesverksamma ska agera, i vilket skede samt vilka andra aktörer som ska kopplas in och när. Materialet bör ta sikte både på brottsförebyggande arbete samt hur yrkesverksamma ska agera när brott misstänks eller har ägt rum i Sverige eller utlandet. Vägledningen kommer enligt plan att innehålla tydliggöranden kring bland annat:

- roller och mandat för respektive yrkesgrupp och verksamhet
- praktiska råd och vägledning i arbetet
- hur en fungerande samverkanskedja ser ut
- vilka steg som bör vidtas i respektive steg avseende samverkan för att till exempel underlätta lagföring.

Samverkans- och samrådsmyndigheterna och Nationella kompetensteamet ska tillsammans säkerställa att vägledningens utformning och innehåll är adekvat utifrån respektive sektors behov. Myndigheterna ansvarar för att ta fram underlag till vägledningen, och Nationella kompetensteamet kommer under hösten 2021 att sammanställa materialet och formulera vägledningen. Det är särskilt utskrivet i uppdraget att Socialstyrelsen ska ta fram underlag och kvalitetssäkra de delar av vägledningen som rör socialtjänst och hälso- och sjukvård. Processen är tänkt att fungera som en dialog mellan Nationella kompetensteamet och samverkans- och samrådsmyndigheterna. Vägledning kommer att remitteras både till samverkans- och samrådsmyndigheterna samt till övriga i uppdraget inskrivna aktörer, enligt tidsplanen ovan. Detta för att säkerställa att de råd och den vägledning som lämnas är kvalitetsgranskade och har rätt tonalitet. Nationella kompetensteamet kommer i slutfasen även att remittera vägledningen till de regionala resurscentren mot hedersrelaterat våld och förtryck, för att säkerställa att den motsvarar behoven som finns på lokal och regional nivå.

Ambitionen är att samtliga samverkansmyndigheter, samt Skolverket, ska stå som avsändare för slutprodukterna. Det är önskvärt att det för de yrkesverksamma är tydligt att deras sektorsmyndighet står bakom produkterna.

I arbetet med framtagande av den myndighetsgemensamma vägledningen ska även beaktas de befintliga metodstöd som finns på området.

Inom ramen för arbetet ska även en långsiktig förvaltningsplan för vägledningen diskuteras.

Kommunikationsstrategi

Under våren tillsätts en kommunikationsgrupp och en kommunikationsstrategi tas fram. Det ska vara en kommunikationsstrategi för båda delarna av uppdraget, som bildar en helhet. Kommunikationsgruppen kommer att bestå av medarbetare från Nationella kompetensteamet samt, i de fall det är möjligt, representanter från samverkans- och samrådsmyndigheter. Arbetet har påbörjats under mars 2021.

Denna grupp tar gemensamt fram en kommunikationsstrategi för samtliga produkter som tas fram inom ramen för uppdraget.

Spridning och kanalval

Spridning och kanalval utgår från den kommunikationsstrategi som ska arbetas fram. Det är av vikt att redan tidigt förankra en gemensam spridningsplan hos samtliga myndigheter. Detta för att möjliggöra att information och vägledning når fram till de yrkesverksamma som möter barn som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterad brottslighet, samt övriga som i sin funktion kan främja tillämpningen av de nya bestämmelser som trädde ikraft den 1 juli 2020 samt förebygga och bekämpa hedersrelaterad brottslighet.

Nationella kompetensteamet strävar mot att hålla en gemensam spridningskonferens om den myndighetsgemensamma vägledningen under första halvåret 2022. För det krävs bland annat ytterligare resurser och fortsatt samverkan mellan myndigheter. Vilken typ av spridning materialet får är avhängigt den budget som beslutas av regeringen inför 2022. Nationella kompetensteamet emotser ett beslut från regeringen så snart som möjligt för att kunna göra vägval i det fortsatta arbetet inför hösten 2021 och år 2022.

Nulägesbeskrivning för respektive myndighet

Inom ramen för uppdraget har nulägesbeskrivningar inhämtats från Barnafrid, Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten samt UD KC och en motsvarande skrivelse har tagits fram av Nationella kompetensteamet. Samtliga arbetar redan med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck generellt och med information om de nya bestämmelserna på området. Nulägesbeskrivningen syftar till att klarlägga utgångspunkten för arbetet, ge exempel på vad som redan görs och vad vi kan bygga vidare på kopplat till den myndighetsgemensamma vägledningen. Respektive myndigheter ser även över sina möjligheten att kartlägga behoven av information inom respektive sektor, för att utifrån dessa ta fram underlag till vägledningens olika delar.

Nedan följer ett urval av vad myndigheterna lyft i sina nulägesbeskrivningar. Texten är inte en sammanfattning av samtliga delar som lyfts. Se bilagor till denna skrivelse för att ta del av samtliga nulägesbeskrivningar.

Barnafrid

Många av de barnahussamordnare som har besvarat frågeställningen om eventuella svårigheter vid tillämpningen av lagstiftningen upplevde en svårighet att helt uttala sig då de hade liten praktisk erfarenhet av att arbeta med personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. I stort sett samtliga barnahussamordnare ser svårigheter att använda sig av befintlig lagstiftning och bestämmelser då dessa ärenden inte kommer till samråd hos barnahus. Barnahusens uppfattning är att brott inte anmäls i den utsträckning som de borde. De lyfter att skola och barnavårdscentral och vårdcentral och familjecentralerna har en viktig roll i att identifiera och anmäla när de får kännedom om barn som utsätts.

Barnafrid har sedan 2018 arbetat med regeringsuppdrag att genomföra utbildningsinsatser till landets barnahusverksamheter om hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer så som barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstympling. Inom ramen för uppdraget ska Barnafrid även samla in och sprida erfarenheter från barnahusverksamheternas utredningsarbete av hedersrelaterad

brottslighet. Barnafrid har i samband med kontakt med Barnahussamordnare lyft den specifika frågeställningen från Nationella kompetensteamet gällande eventuella svårigheter vid tillämpningen av lagstiftningen.

Ytterligare punkter som lyfts i Barnafrids sammanställning är:

- Att det överlag finns en kunskapsbrist och att kunskapen varierar beroende på person. Vissa samordnare uttrycker att åklagare har svårt att se hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) som annorlunda än ”vanligt” våld och att de därför inte ger några specifika råd direkt utifrån hederskontexten. Det kan exempelvis röra sig om att de inte begär en särskild företrädare med kompetens om HRV, inte efterfrågar riskbedömningar och att det inte förs några diskussioner kring skyddsplanering av barnet under förundersökning och eventuell rättegång.
- Avsaknad av förtroende och rutiner när det gäller samverkan. Socialtjänsten placerar barnet och gör skyddsbedömning men upprättar ingen polisanmälan eller kallar till samråd på barnahus.
- Att när barnet placeras förlorar barnahuset kontrollen över ärendet. Det är svårt att följa upp och säkerställa att personer med rätt kompetens förhör barnet och att planera för uppföljande samråd.
- Att det krävs mod, att våga testa att använda den nya lagstiftningen.
- Svårigheter med samverkan med anledning av sekretesslagstiftningen.
- Avsaknad av utpekad kontaktperson inom polisens kompetensnätverk och att det är svårt och otydligt hur de ska gå tillväga när de får ett hedersärende.

Nationella kompetensteamet

Inför det att den skärpta lagstiftningen skulle träda i kraft 1 juli 2020 tog Nationella kompetensteamet fram affischer med information till yrkesverksamma, barn och unga respektive vårdnadshavare.

Nationella kompetensteamet har sedan lagskärpningarna trädde i kraft mött många yrkesverksamma som på något vis arbetar med dessa. Det är tydligt att intresset är stort hos skola, socialtjänst, polis och andra att ta till sig kunskap om lagstiftningen, samtidigt som det visar på den brist på kunskap som finns i dagsläget. Det är tydligt att det finns oklarheter kring tillämpningen, inte minst vad gäller utreseförbudet och hur det bör förenas med andra insatser från samhället. Det finns också en osäkerhet hur en situation där barnet är försvunnet ska hanteras. Nationella kompetensteamet ser att det behöver tydliggöras hur yrkesverksamma ska agera och vem som bär ansvaret för olika steg i processen. Det finns även en osäkerhet inom till exempel hälso- och sjukvården kring när de ska anmäla oro vid misstänkt könsstympning, och när de bör polisanmäla. Det saknas kunskap om den lagstiftning den egna verksamheten, och andras, lyder under. Därutöver saknas rutiner och samverkan.

Nationella kompetensteamet ser att det idag finns brister i kunskap och kompetens kopplat till att förebygga och bekämpa hedersrelaterad brottslighet samt specifikt avseende de nya lagstiftningarna. Vidare finns brister i samverkan i hedersrelaterade ärenden där det förekommer hedersrelaterad brottslighet och i att hantera ärenden där barn uppges vara gifta eller förts ur landet. Vi ser även att det finns goda exempel på arbetssätt och rutiner som behöver tillvaratas och spridas till fler. Den myndighetsgemensamma vägledning och den informationssatsning som ska tas fram inom ramen för uppdraget är efterfrågade av de yrkesverksamma.

Socialstyrelsen

I samband med att de nya bestämmelserna mot hedersrelaterad brottslighet trädde i kraft i juli 2020, publicerade Socialstyrelsen ett meddelandeblad med information, *Utreseförbud och barnåktenskapsbrott m.m. – Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*, nr 4/2020.

Socialstyrelsen har fått ett mindre antal frågor från socialtjänsten om tillämpningen av de nya bestämmelserna. Det går inte att utifrån det begränsade underlaget dra några övergripande slutsatser om eventuella tillämpningssvårigheter. De svårigheter som dock har lyfts i kontakt med Socialstyrelsen har bland annat gällt vilka aspekter som ska beaktas inom ramen för omprövning (31 c § LVU) och möjligheter till delegation av beslut.

För närvarande finns ett flertal pågående uppdrag hos Socialstyrelsen som helt eller delvis rör frågan om hedersrelaterat våld.

I arbetet med Socialstyrelsens vägledning för socialtjänsten *Barn i internationell människohandel och exploatering* (2018) uppmärksammades svårigheter i samverkan avseende olika aktörers arbete och ansvar när barn förs utomlands. I vägledningen ges information om detta. Det finns dock en risk att informationen kan vara svår för socialtjänsten att hitta om ärendet man hanterar inte rör specifikt människohandel eller exploatering.

Ur socialtjänstens perspektiv kan det vara svårt att veta hur de ska gå tillväga för att kontakta andra länder för samarbete. Till exempel vad gäller vilka befogenheter de har och hur långt socialtjänstens ansvar sträcker sig. Socialtjänsten kan få kunskap om att ett barn har förts utomlands för att barnet kontaktar socialtjänsten, men även genom att någon annan i barnets nätverk (till exempel en lärare eller kompis) gör en anmälan efter att ha blivit kontaktad av barnet.

Polismyndigheten

Polisens nationella kompetensnätverk mot hedersrelaterat våld och förtryck har ombetts bidra till nulägesanalysen genom att inkomma med beskrivningar av utmaningar och problem som har identifierats, framförallt kopplat till den nya lagstiftningen men också i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet i allmänhet. Generellt sett kan konstateras att den nya lagstiftningen på det stora hela snarare har underlättat än försvårat Polisens arbete. Dels genom att barnåktenskapsbrott inte har samma beviskrav som äktenskapstvång, dels för att den särskilda straffskärpningsgrunden för brott med hedersmotiv har tydliggjort att heder kan användas som en försvårande omständighet.

I samband med att den nya lagstiftningen infördes publicerades en nyhet gällande denna på Intrapolis. I januari 2020 publicerade Polisen även ett nytt metodstöd mot hedersrelaterad brottslighet.

Polisens rättsavdelning är i slutskedet av framtagande av riktlinjer kopplade till utreseförbudet. I dessa beskrivs rutiner, vilka möjligheter Polisen har att agera förebyggande och vikten av att detta sker omedelbart i akuta fall. Polisen upplever att utreseförbudet har vissa begränsningar. Bland annat handlar det om att enbart svenska pass kan spärras. Spärren är kopplad till passet och inte till personen, vilket gör att en person inte kan efterlysas. Det får till följd att det sannolikt inte vidtas några åtgärder om personen anträffas utomlands. Polisen välkomnar en ny utredning av hur utreseförbudet kan göras mer effektivt och om det bör utvidgas.

Den stora bristen på sakkunniga personer som kan medverka vid rättsprocess är ett problem. Polisen vill än en gång lyfta frågan om det skulle vara möjligt att ta fram ett standardiserat skriftligt kvalitetssäkrat sakkunnigutlåtande som åklagare kan använda i domstol, framför allt vid mindre allvarliga hedersrelaterade brott.

Åklagarmyndigheten

Lagstiftningen angående barnnåtkenskapsbrott, brott mot utreseförbud och den nya straffskärpningsgrunden för brott där motivet är heder är ny och det tar en tid innan ny lagstiftning får genomslagskraft. Således finns det förbättringspotential inom åklagarväsendet, bland annat vad gäller att tillämpa den nya straffskärpningsgrunden. Dock kan konstateras att det krävs att åklagaren kan bevisa att det föreligger ett hedersmotiv, dels för att kunna väcka åtal för ett brott med åberopande av straffskärpningsgrunden, dels för att kunna få en fällande dom med den särskilda straffskärpningsgrunden. För att kunna bevisa hedersmotivet krävs i de flesta fall en sakkunnig som under förundersökningen och i rätten kan intyga/vitna om att det föreligger ett hedersmotiv. Åklagarmyndighetens uppfattning är att det råder stor brist på sakkunniga som är villiga att ställa upp på detta. Således är det Åklagarmyndighetens förhoppning att frågan om sakkunniga noggrant lyfts inom ramen för uppdraget att förbereda inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Om rättsväsendet inte får tillgång till sakkunniga som kan vittna om begreppen heder och hedersrelaterad brottslighet så kommer lagföringen avseende hedersrelaterad brottslighet och brott med hedersmotiv (den särskilda straffskärpningsgrunden) fortsatt stöta på svårigheter.

De senaste åren har Åklagarmyndigheten arbetat aktivt, metodmässigt och organisatoriskt, med hedersrelaterad brottslighet. Åklagarmyndigheten har:

- på Rånet (Intranät) inrättat särskilda ämnessidor (hemsidor) för hedersrelaterad brottslighet, äktenskapstvång och barnnåtkenskapsbrott samt kvinnlig könsstympning. På sidorna publiceras relevant information samt ett enkelt metodstöd för respektive område (hedersrelaterad brottslighet, äktenskapstvång och barnnåtkenskapsbrott och kvinnlig könsstympning). Information om utreseförbud/brott mot utreseförbudet finns i metodstödet för äktenskapstvång och barnnåtkenskapsbrott. Syftet med de enkla metodstöden är att åklagare, i synnerhet jouråklagare, snabbt och översiktligt ska få en ingång till respektive ämnesområde
- sedan januari 2020 tillsammans med Polisen en ny definition av begreppet hedersrelaterad brottslighet.
- i januari 2020 lanserat en ny handbok om hedersrelaterad brottslighet (med ett tillhörande enkelt metodstöd), som endast finns publicerat på den interna hemsidan,
- bildat ett nationellt kompetensnätverk avseende hedersrelaterad brottslighet. I nätverket ingår särskilt utpekad hedersåklagare vid varje allmän åklagarkammare och Riksenheten för internationell och organiserad brottslighet.
- sedan flera år tillbaka tillhandahållit en vidareutbildning för åklagare om bland annat äktenskapstvång och könsstympning. Vidare ingår föreläsningsspass om hedersrelaterad brottslighet på åklagarnas grundutbildning,
- sedan flera år en handläggartjänst på Utvecklingscentrum som innehas av en åklagare med ansvar för bland annat ämnesområdet hedersrelaterad brottslighet.

UD KC

När en person med avsikt förts ut eller kvarhålls i utlandet av sina närstående, i en heders- eller patriarkal kontext, hanteras det inom Utrikesförvaltningen som ett ärende gällande familjerelaterat tvång.

Under 2018 och 2019 hanterade UD 104 respektive 114 nyinkomna ärenden gällande familjerelaterat tvång (statistik för 2020 är under framtagande). De drabbade utgörs av kvinnor, flickor, pojkar och män, och inrymmer olika former av utsatthet såsom våld i en hederskontext, olika former av fysisk bestraffning samt barn- och tvångsäktenskap. Den absoluta majoriteten av ärenden som UD hanterar äger rum i länder i Mellanöstern och på Afrikas horn. Under den rådande pandemin noterar UD en lägre ärendeinströmning samtidigt som det går att konstatera att varje nyinkommet ärende är mer komplicerat och arbetsintensivt, bland annat på grund av lokala reserestriktioner till följd av pandemin. Det huvudsakliga samarbetet i ett ärende gällande familjerelaterat tvång sker mellan UD i Stockholm och den svenska utlandsmyndigheten i det aktuella landet.

I hanteringen av ett ärende gällande familjerelaterat tvång blir även samarbete med flera olika inhemska svenska myndigheter aktuellt.

De konkreta frågor som socialtjänsten kan ställas inför är till exempel bedömningar (yttranden) gällande utfärdande av resehandlingar till minderåriga, ekonomiska kostnader för en persons hemresa och ett ordnat mottagande vid personens återkomst till Sverige. UD KC bedömer att samarbetet med socialtjänsten överlag fungerar bra, samtidigt som relativt stora skillnader kan förekomma mellan kommunerna avseende deras tolkning av uppdrag/ansvar gentemot de drabbade personerna. I synnerhet är detta framträdande gällande personer som fyllt 18 år och när tidigare historik kopplat till individen saknas hos socialtjänsten. Utifrån att det som den aktuella personen utsätts för kan röra sig om ett brott enligt svensk lagstiftning, involveras inte sällan polis och åklagare. När det rör sig om en person som har uppehållstillstånd i Sverige (men inte svenskt medborgarskap) finns även beröringspunkter med Migrationsverket. I allt högre utsträckning, när det rör sig om minderåriga personer som utsätts utomlands, så är UD KC:s bild att ärendena på kommunal nivå hanteras inom ramen för barnhussamarbetet. UD KC:s erfarenheter av den här typen av organisering av samarbete är goda och medför att alla berörda myndigheter kan dela information på ett koordinerat tillvägagångssätt.

Samverkan

Med Socialstyrelsen, Barnafrid, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten

Samtliga samverkansmyndigheter har under februari 2021 haft möte med Nationella kompetensteamet. Det finns utpekade ansvariga på respektive myndighet, och en arbetsgrupp har skapats inom ramen för uppdraget. Den tidsplan som är uppsatt för arbetet har delats med myndigheterna och de är införstådda med att de olika delar av uppdraget hänger samman. Samverkansmyndigheterna har under mars 2021 inkommit med sina nulägesanalyser.

Vid tiden för författandet av denna plan ligger fokus på att i möjligaste mån utröna vilket arbete som redan sker kopplat till implementering av de nya bestämmelserna. Detta för att ringa in vilka områden den myndighetsgemensamma vägledningen särskilt bör fokusera på. Arbetet med den myndighetsgemensamma vägledningen kommer att ske i nära samverkan mellan Nationella kompetensteamet och de i

uppdraget inskrivna samverkans- och samrådsmyndigheterna, UD KC samt förhoppningsvis Skolverket.

Med UD KC

Uppdraget ska genomföras i samråd med UD KC och ett möte har genomförts under mars 2021 i syfte att inhämta kunskap och synpunkter kopplat till planen för arbetet. Erfarenheter ska inhämtas från UD KC avseende målgruppen barn, unga och vuxna som är eller riskerar att bli kvarhållna utomlands och utsatta för hedersrelaterat våld eller tvång. UD KC kommer löpande att finnas med i arbetet med att ta fram en myndighetsgemensam vägledning för yrkesverksamma och enligt planering ska slutprodukten innehålla ett avsnitt om roll, mandat och behov av samverkan.

Med övriga utpekade myndigheter, SKR och civilsamhällesorganisationer

Kunskapsinhämtning kommer att ske från Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skolverket, UD KC, SKR och civilsamhällesorganisationer.

Särskild kunskapsinhämtning bör ske för att säkerställa att den myndighetsgemensamma vägledningen blir adekvat för personal inom skolväsendet, då ingen av de inskrivna samverkansmyndigheterna har ansvar för den sektorn. Samtal med Skolverket har inletts under mars 2021 avseende detta.

Det har under februari 2021 skickats ut begäran om kontaktperson på respektive myndighet och organisation. Vad gäller civilsamhällesorganisationer används det befintliga nätverk av aktörer som Nationella kompetensteamet samordnar.

Myndigheterna, SKR och civilsamhällesorganisationerna kommer i olika skeden av processen att ges möjlighet att inkomma med synpunkter utifrån sina respektive erfarenheter i arbetet med barn och unga som riskerar eller är utsatta för hedersrelaterad brottslighet samt yrkesverksamma som möter dem. Ett första möte är planerat till juni 2021. Under hösten inhämtas deras kunskap och erfarenheter och det färdiga utkastet på vägledning skickas ut för synpunkter i slutet av år 2021.

Brottsoffermyndigheten kommer att finnas med i arbetet med den myndighetsgemensamma vägledningen främst genom att agera remissinstans, samt vid avstämningar mellan vägledningen och informationsinsatsningen.

Referenslista

Länsstyrelsen Östergötland, *Nationell kartläggning Bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta – under 2020*. Rapport 2021:1

Länsstyrelsen Östergötland, *Årsrapport 2020. Länsstyrelsen Östergötlands nationella uppdrag om hedersrelaterat våld och förtryck – verksamheten under 2019*, Rapport 2020:10

Regeringsbeslut 2020-12-17, A2020/02649/JÄM

Regeringens skrivelse 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*

Regeringens skrivelse 2009/10:229, *Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja*

Regeringens skrivelse 2016/17:10, *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för ett jämställt samhälle*

Regeringens proposition 2019/20:131, *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*

Statens offentliga utredningar 2018:69, *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*

Socialdepartementet S 2021:A *Utredning om ett utvidgat utreseförbud för barn*

Webbplatser:

www.hedersförtryck.se

[Hedersrelaterade brott | Polismyndigheten \(polisen.se\)](https://www.polisen.se)

[Female genital mutilation \(who.int\)](https://www.who.int)

Länsstyrelsen skapar samhällsnytta genom rådgivning, samordning, tillstånd, tillsyn, prövning, stöd och bidrag. Vi skyddar miljön, ser till att viktiga natur- och kulturvärden bevaras och skapar förutsättningar för att utveckla landsbygden och näringslivet i länet. Vi har även samhällsviktiga uppdrag inom bland annat krisberedskap, sociala frågor, djurskydd och samhällsplanering. På så sätt bidrar vi till Länsstyrelsens vision om ett livskraftigt Östergötland.

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND